

bogate în trimeri la volume și periodice — prefața oferă o imagine concentrată strict la obiect a vieții și operei scriitoarei. Coordonatele particulare ce caracterizează fizionomia artistică a Orzeszkowej sînt extrase de autor din împrejurările politice și ideologice care au urmat după înăbușirea răscoalei din 1863 — împrejurări pe care le prezintă succint și le apreciază critic la început — a căror influență se greșează pe ideile liberale moștenite de la tatăl său și pe lectura iluministilor și pozitivistilor apuseni. Considerată din această perspectivă, activitatea de creație a prozatoarei este înscrisă pe bună dreptate, alături de aceea a lui B. Prus (1845—1912), M. Konopnicka ș.a., sub auspiciile ideologiei pozitivistice care se instăpînește în Polonia după 1870.

Urmărind o succintă trecere în revistă a operelor mai importante, I.C. Chițimia demonstrează că Orzeszkowa a promovat în creația sa toate dezideratele pozitvistice, cărora, cu toate sinuozitățile de concepție, le-a rămas credincioasă pînă la sfîrșitul creației sale. Nu este vorba, cum este lesne de înțeles, de o seacă înșiruire bibliografică. Enunțînd în puține cuvinte conținutul tematic al fiecărei opere pomenite, autorul prefeței își întregeste aprecierea estetică prin apropieri și comparații cu opere aparținînd altor scriitori. Pe *Niemen*, spre exemplu, este comparat sub raportul coloritului peisagistic cu poemul de glorie a lui A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (1834). Procedul este menit să evidențieze asemănările și diferențele specifice dintre mai mulți scriitori, fixîndu-le personalitatea. Semnificațiile sociale și etice ale romanului *Marta* sînt convingător relevate în strînsă relație cu *Jurnalul Wacławei* (1867), *Cei plini de virtuți* (1868), *Pan Graba* (1869), romane ale căror subiecte sînt de asemenea cuprinse în contextul larg al problemei feministe.

Dacă prefața poate fi considerată fără rezerve drept un instructiv model de exegheză sintetică, traducerea, semnată de Sarina Cassvan și Józef Wulin, nu se poate spune că îndeplinește cerințele unei reușite. Greșeli de tot felul abundă pe fiecare pagină, astfel că o enumerare cît de cît conștiincioasă a tuturor, pe lingă că nu-și are rostul aici, este cu neputință. Fără îndoială că majoritatea acestor incongruențe nu este sesizabilă pentru cel care citește doar versiunea românească; frapază însă la o confruntare riguroasă cu originalul polonez. Deseori întîlnim „echivalente” românești ale unor cuvinte poloneze care, chiar dacă nu sînt totdeauna cu totul greșite, alunecă în sensuri lăaturalnice care îngreuiază reconstituirea imaginii în mintea lectorului. Spre exemplu, expresiile: *z najszlachetniej poważanych, pan stworzenia, ganek, ozdoby, wzoraj*<sup>1</sup> ș.a. sînt traduse prin: *destul de apreciat* (p. 13), *bărbat* (p. 14), *terasă* (p. 15), *străjuît* (p. 16), *deunăzi* (p. 31), în loc de: *dintre cei mai pe drept apreciați, stăpînul creației, coridor (hol, antreu), împodobit, ieri*. S-ar putea obiecta că nepotrivirile samantice de această natură reprezintă abateri fără nici o însemnătate pentru traducerea în ansamblu. Se știe totuși că „Buturuga mică...” Atunci cînd Orzeszkowa folosește calificativul *stăpînul creației* se referă indiscutabil la bărbat, dar accentul se deplasează vizibil de pe noțiunea ca atare (bărbat) asupra situației lui avantajoase. Expresia conține și o undă de ironie, exprimînd protestul scriitoarei față de privilegiile de care se bucură acesta în societate, privilegiu pe care le socotește neîntemeiate. Coloratura satirică, intențională, este astfel sensibil sărăcită. Tot așa, „un bibrou (mobilă) străjuît de o galerie frumos sculptată” împinge reprezentarea pe o direcție imprecisă pe cînd dacă s-ar fi păstrat vocabula din original — *împodobit* — obscuritatea ar fi fost evitată.

La deplasări de sens față de textul polonez s-a ajuns în traducere și prin adăogarea prin nimic motivată a unor cuvinte, nuanțe, care nu există în romanul Orzeszkowej. În propozițiile: „... și boala se arată rebelă, nu dă înapoi” (p. 13), „Să ne-o închipuim cu cîțiva ani în urmă” (p. 15), „... și călca sfios cu brațele lăsate de-a lungul trupului...” (p. 30), etc. tot ce este subliniat este de prisos. Dacă în primele două cazuri umpluturile nu au ca rezultat decît alungiri inutile, alipirea adverbului *sfios*, în al treilea, denaturează intenția autoarei care, prin „brațele lăsate de-a lungul trupului”, exprimă descurajarea ce pusese stăpînire pe o tînră căreia i se refuzase un post din cauza cunoștințelor incomplete și a lipsei de talent muzical. Or, mersul *sfios* aduce în minte noțiunea de timiditate, de lipsă de îndrăzneală, care se generalizează în frază, lăsînd în umbră starea sufletească. Desigur, sficiunea poate fi uneori un efect al descurajării, dar Orzeszkowa nu are în vedere acest aspect.

<sup>1</sup> Ordinea cuvintelor și a frazelor din limba polonă este păstrată și în traducerea noastră și, de asemenea, și în aceea a tălmăcitorilor cărții.